

הלכות בציצת הפת סימן קסח

ע באר הגולה

י' ב"ת"סוף מפתח
דיקמות מ' כ' ברכות
לו

ולא שלש ברכות, ולא מקרי לחם, אכל (פ) פשטיד"א (ל) וקרעפלי"ף² (פא) מקרי תאר לחם (מרדכי פרק כל שעה) ואין לאכלם אלא-אס-כן ברוך על שאר הפת תחלה. (פב) *וכל זה לא מירי אלא בעסה שאין בה שמן ודבש וכיוצא בו אלא שמשגן בהן, אכל אם גלוש בהן, כבר נתבאר דינו אצל פת הבאה בכיסנין: יד' תלוש (פרוש, כמין פת חולטין אותו ברותחין) (פג) שאחר-כך אפאו בתנור, (פד) פת גמור (לג) הוא (פה) ומברך עליו 'המוציא'. הגה וכן דבר שבליתו רבה שאפאו בתנור בלא משקה, דינו כפת (פו) ומברך עליו 'המוציא' ושלש ברכות, וכן אם אפאו באלפס בלא משקה (תוס' הרא"ש והר"ן פרק כל שעה ורמב"ם פ"ו מהל' חלה ושאלות וטור). ומעט משקה שמושחין בו האלפס שלא ישורף העסה לא מקרי משקה (הגהות מיימוני פ"ג מהל' ברכות). אכל דבר שבליתו רבה (פו) וטגנו במשקה, לכלי עלמא לאו לחם הוא (תוספות הרא"ש והר"ן פרק כיצד מברכין): טו כטרקנין, דהיינו שעושין גמא בפירה ונותנים בה (פח) *קמח (לג) ומים מערבין בה ונאפה שם, מברך עליו 'בורא מיני מזונות' וברכה אחת מעין שלש. ואם קבע סעודתו עליו (פט) מברך 'המוציא' וברכת המזון. אכל טרימא, דהיינו שלוקחין קמח ומים ומערבים אותה ושופכים על הפירה והוא מתפשט ונאפה, אין עליו תורת לחם

באר היטב

נאפה בתנור, מ"א. וט"ז כתב דלעולם הרי כיסנין אפלו ממלאין בקשור, ע"ש ועמ"ש בס"ק יא: (לג) הוא. ובכלל זה איכ"ר נאטינ"י ועמ"ל: (לג) ומים.

באר הגולה

יכול לפטר אותן: * וכל זה וכו'. עין במשנה בירורה. והשמיטה דעת הש"י דסביא לה דאפלו להשיחולקין מטגן הוא בכלל פת הבאה בכיסנין ואינו מברך 'המוציא' בדלא קבע, דהרבה אחרונים חולקין עליו ועין בחמ"מ משה ובנהר"ש וכן באמר מרדכי ובאבן עזר [והיחיד דלשיטת השיחולקין מברך 'המוציא' אפלו בדלא קבע. והנה זהו רק לדעת השיחולקין גופיהו, אכל לדינא הסכימו כמא אחרונים להש"י [ועין באבן עזר ודבית מאיר והגר"י] דעל-ידי טגון שמשגנה לבסוף בשמן נעשה פת הבאה בכיסנין כמו אם היה גלוש בשמן, ובענינו בדלא קבע עליהו מברך לכלי עלמא 'בורא מיני מזונות' ויעל המחיה, וברקש תליא בשמי אלו הדעות, דלדעה ראשונה 'בורא מיני מזונות' ויעל המחיה, דהטגון בשלו מתורת פת כיסנין, ודלדעת השיחולקין 'המוציא' וברכת המזון. ונפקא-מנה מדברי הש"י זה גם בעלמא, ואף לדעה ראשונה, כגון שלש בלילה עבה ואחר-כך טגנו בשמן נאפאו אחר-כך בתנור, דיש עליה שם פת הבאה בכיסנין ואינו מברך 'המוציא' וברכת המזון רק ברקבע עליהו. ולענין דענין נראה ברור דלדעה ראשונה אף הרמ"א סובר דהטגון שמשגנה בדבש חשיב כמו גלוש בדבש, ונפקא-מנה למה שכתבנו היכא דאפאו לבסוף דשם פת כיסנין עליה, אלא דלדעת הישחולקים דסביא להו דאולין בחר מעקרא, לא טיכל לחשב לפת כיסנין לברך עליה 'בורא מיני מזונות' בדלא קבע, אחר דמתחלה היה בלילה עבה וגלוש בלי שמן, לא נפקע מקנה שם לחם על-ידי הטגון שלבסוף (וכנה חוסר קשית הש"י שהקשה על הרמ"א דקא בחר אפיה אולין, שהוא רק לדעה ראשונה אכל לא להישח חולקים, וגם מה שהקשה מפת המתלבן, כבר דחו כל האחרונים דהם לית בה תאר לחם): * קמח ומים מערבין בה. עין במגן אברהם, והעקבהו במשנה בירורה. ודע דלפי המבאר טעם דין זה ברמב"ם, לכאורה אין אנו מקריחין לחלוטין של המגן אברהם, ואפלו אנה רבה ביוצר אף-על-פי-כן כל שלא קבע אין מברך עליה 'המוציא', וזה לשון הרמב"ם בפסק ג: עשה שפאפה בקרקע, כמו שהעביים שוכני המדבריות עושין [הוא פרוש על 'קבא דארעא' הנאמר בתלמוד, והשלחן ערוך נמשך אחר לשון הרא"ש והטור, והוא הוא], הואיל ואין עליה צורת פת מברך עליה 'בורא מיני מזונות', ואם קבע וכו', הרי דעקר הטעם

משנה ברורה

דהתם היה תחלה פת גמור: (פ) פשטיד"א וקרעפלי"ף² וכו'. פרוש, שמשלשין בקשור, וכמו שכתב סוף סימן זה בהג"ה, דאלו ממלאים במיני פרות הרי פת הבאה בכיסנין, וכמו שכתוב בסעיף ז, ומברכין לכתחלה 'בורא מיני מזונות' בדלא קבע סעודה עליהו, ואפלו בנאפה בתנור. וכל זה הוא לדעת הרמ"א, אכן הש"י חולק וסביא לה דגם פת הממלא בקשור ודגים וכהאי גוונא הרי גס-כן בכלל פת הבאה בכיסנין, ואין הכי נמי בדלא קבע, לכלי עלמא מברך עליהו 'בורא מיני מזונות' ולאחריו מעין שלש; ובסוף הסימן יתבאר להלכה בנה: (פא) מקרי תאר לחם ואין וכו'. רוצה לומר, (עה) בירא שמנים הרוצה לצאת דעת השיחולקים הנ"ל [והיינו בנחשיל במים או נטגן בשמן]: (פב) *וכל זה וכו'. פרוש: (עו) השיחולקים הנ"ל דסביא להו דהרי לחם גמור ומברך עליה 'המוציא' ואפלו בדלא קבע סעודה, מירי דוקא בעסה שלא גלושה מתחלתה בשמן ודבש, ולכך סביא להו דכיון דהרי מתחלתה עסה גמורה בשאר לחם, לא נפקע שמה לענין חיוב 'המוציא' אף דנטגנה אחר כך בשמן ונעשה כפת כיסנין, אכל בשגלושה מתחלה בדבש וכהאי גוונא קנים הטגון, אס-כן לא היה עליה שם עסה גמורה מעולם, ולכן אף להשיחולקים אינו קלחם גמור לברך עליה 'המוציא' בדלא קבע סעודה עליהו, דהרי היא פת כיסנין; ואם קבע סעודה עליהו: (עו) לדעה קמיתא אינו מברך אלא 'בורא מיני מזונות', דהטגון הפקיע מתורת לחם לגמרי, ולשיחולקים מברך 'המוציא' וברכת המזון כדן פת כיסנין: יד' (פג) שאחר-כך אפאו בתנור. והוא הדין אם אפאו באלפס [גמרא] בלי משקה: (פד) פת גמור הוא⁶⁶. דלא תימא פין דחלטה מעקרא לאו בכלל לחם הוא, קא משמע לן: (פה) ומברך עליו 'המוציא'. ואפלו היתה בליתו רבה, שחלטה ברותחין ואחר-כך אפאו בתנור, מברך 'המוציא', ומוכח שם מדבריו דסביא לה דאפלו בדלא קבע עליהו מברך 'המוציא'. אכן דע, דאינו נקרא פת כיסנין כמו אם גלוש באלו המינים, ובדלא קבע סעודה מברך 'בורא מיני מזונות' ויעל המחיה. וזהו שכתבנו בסימן ז, עין שם במשנה ברורה: (פו) ומברך עליו 'המוציא'. אפלו בדלא קבע עליהו. ועין במגן אברהם לעיל בסעיף ח, דדוקא אם לא היה דין ביוצר, דאי לא הכי הרי בכלל פת כיסנין, ועין בפ"ג מהל' ברכות. וזהו שכתבנו שם: (פו) וטגנו במשקה. ורוצה לומר, שלא אפאו על-גבי תנור אלא באלפס עם משקה, ולכך עלמא, הינו אפלו לדעת יש חולקים הנ"ל, לאו לחם הוא, פין שלא חל עליו שם עסה מעולם: טו קמח ומים וכו'. עין במגן אברהם שכתב, שעושין בליתתה רבה מאד, ויהי מברך עליה 'בורא מיני מזונות' בדלא קבע, דאי לא היתה בליתתה רבה פל-כך, הלא מבאר בסעיף יד דאפלו בליתתה רבה, כל שלבסוף היתה אפיה בתנור מברך 'המוציא'. ועין באור הלכה: (פט) מברך 'המוציא' וכו'. דאף-על-גב שכתחלתה היתה רבה, מכל מקום פין שאופין אותו בגמא ומתקבץ

שער הציון

(עה) הגר"א: (עו) רוצה לומר דהרמ"א לא קאמר כל זה רק לירא שמנים הרוצה לצאת דעת השיחולקים, מה שאין כן לדעה הראשונה הבשול והטגון מקבילו מתורת לחם לגמרי, ואפלו קבע אינו מברך 'המוציא': (עו) מגן אברהם: תרגום: 1 מרקחת של מיני פרות או בשור הנאפית בין דפי עיסה. 2 כיסנים. 3 מין מאכל מסלת.

הלכות בציעת הפת סימן קסח

כלל ואין מקריבים עליו אלא בורא מיני מזונות ויברכה אחת מעין שלש, (צ) ואפלו קבע סעודתו (לז) עליו: טז לנתמא והנהגה, (צא) והוא (לה) לחם שאופין בשפורד ומושחין אותו בשמן או במיביצים, וכן לחם העשוי לכתח, שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה, (צב) מקבר עליו בורא מיני מזונות: יז * פשטיד"א (צג) הנאפה בתנור בבשר או בדגים או (לו) לון בגבינה (צד) מקבר עליו המוציא וברכת המזון: הגה ודוקא שאפא בתנור בלא משה, אכל אם אפא במחבת במשה (צה) אין לברך עליו, ואין לאכלו רק תוך הסעודה, כמו שנתבאר (דעת עצמו):

ל שם בנמא מ אגור
ושבלי הלכות
כפי שיעה

באר היטב

ובליתן רבה מאד כמ"ש ס"ח: (לז) עליו. מ"א חולק ופסק דמהני קביעות בסריא כמו בסרוקנין, ומ"מ אותן שאופין בדפוס ברזל אעפ"י שהן מקניסין בדפוס שקורין וואפלטק"ס מ"מ כיון שהן ריקנין דקין מאד אחר האפייה, אפלו קבע עליה לא תרי קביעות ומקבר במ"מ, עמ"א: (לה) לחם. כלומר בצק, דלחם שאופין בשפורד לחם גמור הוא, מ"א: (לו) בגבינה. ע"ל ס"ק לא מש"ש. וט"ו כתב דלעולם תרי ביסנין, בין במלוי בשר בין במלוי פרות, והש"ע א"ר כאן בקבע סעודתו קמ"ל דהור"א דפשטיד"א זו אפלו קבע סעודתו לא יברך המוציא מכל דעקר בשר, קמ"ל דלא, ע"ש. ומ"א מחלק בין מלוי בשר למלוי פרות ובשמים, דמלוי פרות ובשמים תרי קביעות והרי ביסנין, ע"ש. ודע דפת של ביסנין דמקבר עליה במ"מ הוא אפלו אם אפא בתנור. כללי סימן זה: א' עשה שגלושה במי פרות ונאפית אחר-כך, בסעיף ז. ב' אם נשנה במי פרות או בשלה במים, בסעיף יג. ג' ואם ממלא בפרות, בסעיף ז. ד' ואם ממלא בבשר ודגים, בסעיף ח. וכל זה בקבילותו

שערי תשובה

בפת פרוו, וירא שמים לא יאכל כי אם בתוך הסעודה, ע"ש: [לז] בגבינה. עכ"ט. ועין במג"א שמתחל בין גלוש במיביצים לשאר משקים, ועין באבן-העזר והנהגה מקבנה ומצוה נסים ובש"ת בית-אפרים סימן הנ"ל בא"ח בענין זה, וקבר כתבתי מסקנת הדברים בס"ק כד, ובמחזיקי-הבית הביא דברי התוספות:

משנה ברורה

העשה יחדיו נעשה כמו פת"י (67) [רא"ש]: (צ) ואפלו קבע וכו'. המגן-אברהם (עמ) מצדד דבקבע מקבר עליו המוציא [וכן הוא דעת ה"ח לדעת הטור]; וכתב באליה רבה דמחמת זה אין לאכלו אלא תוך הסעודה, ובמגן-אברהם מקריע לדינא כהשלחן-ערוך, עין שם: טז (צא) והוא לחם. כלומר, (עט) בצק, דלחם שאפא בשפורד (פ) לחם גמור הוא (68): (צב) מקבר עליו בורא מיני מזונות. הינו (פא) אפלו בדקבע עליה. ועין בטור, דאם עשאה ערוכה ונאה כעין גלסקא מקבר עליה המוציא (69), והשלחן-ערוך השמיט, ועין במגן-אברהם ואליה רבה ובאור הגר"א מה שכתבו בזה; ועל-פל' פנים לאכל מזה כדי שביעה בודאי יש לזהר שלא לאכל כי אם בתוך הסעודה: יז (צג) הנאפה בתנור. והוא הדין הנאפה באלפס בלא משה: (צד) מקבר עליו המוציא. הינו אפלו בדלא קבע עליה. ולא דמי לפת הבאה בביסנין (דפרושו פת הממלא בפרות ובתבלין, המקבר בסעיף ז) דלא מקבר עליה המוציא בדלא קבע סעודה עליה, דשאני התם דאין עשוין אלא לקנות סעודה ולמתיקה, מה שאין כן פשטיד"א ששמלא בבשר דרך לאכלם לרעבון וכדי לשבע, והרי כמו שאר פת ובשר כשאוכל (כאחד70). ונראה פשוט, דאם עשוין ריקנין קטנים ומערב בהם פתיתין של בשר, ונכר שאין עשוים כי אם לקנות אחר הסעודה, דינו ממש כפת שמערב בפרות ובשאר מיני מתיקה דאינו מקבר עליה ברכת-המזון בדלא קבע עליה. ודע דפת שנאפה במיביצים, דהינו מה שקורין קיכלי"ץ, (פג) מסתפק במגן-אברהם אם הוא בכלל פת ביסנין, ודרך החיים והגר"ז החליטו (פג) דהוא בכלל פת ביסנין, וכן במגן-אברהם וכן המנהג [אחר-כך מצאתי שכן כתב גם-כן בהנהגת הגר"א]. ומפל מקום כתב במגן-אברהם, דירא שמים לא יאכל כי אם בשכל הלישה הוא על מיביצים ולא נתערב בו מים כלל. ונראה דאם הוא (פד) דק ויבש אין להחמיר אפלו נתערב בו מים: (צה) אין לברך עליו וכו'. הינו אפלו קבע סעודה עליה, דדבר זה תליא בפלגתא הנ"ל בסעיף יג, דלדעה ראשונה, כיון שנתבשל במשה יצא מתורת לחם לגמרי ובכל ענין מקבר עליו רק בורא מיני מזונות, וידעה שניה, כיון דגלוש בלילה עבה ונהה עליו שם עשה גמורה, תו לא נפקע ממנה על-ידי הבשול והטגון ומקבר עליו המוציא (פה) בכל ענין, ועל-כן אין בראי

משום דאין עליה צורת פת. והנה בלבוש כתב השעם, משום שאין זה דרך לישא ולא דרך אפיית לחם (פרוש, משום שאין דרך גלוש ולאפות בכבא דארעא), ולפי זה גם-כן אין אנו צריכין לחלוקו של המגן-אברהם, וצריך עיון לדינא: * פשטיד"א הנאפה וכו'. עין במשנה ברורה דאפלו בדלא קבע סבינא לה להמחבר דמקבר עליו המוציא. ובאמת כן מוכח בריא"ז וזה לשונו שם: וכן פת הבא בביסנין, והוא הפת העשוי בדבש או במיני תבלין שאוכלין אותו כעין מיני מתיקה לקנות סעודה, אם קובע וכו', ואם אינו קובע וכו'. ומורי זקני הרב באר, שהמחליתות הנאפות בתנור שהן מלאות בשר או דגים או גבינה או מיני ירקות, מקבר עליהן המוציא, וכן נראה בעיני עקר, שהן עשוין פת ולפתן כאחד ולקביעת סעודה הם עשוין, עד כאן לשונו שם בפסקי הלכות למשכת ברכות, ומוכח גם-כן בשלטי-הגבורים, ונמו לזה המגן-אברהם, ודלא כהש"י בהנחת דין זה שסבירא לה דהפננה דוקא בדקבע. והנה ראיתי שנהרבה אחרונים מסכימים לדינא לדברי הש"י, ששמלא בבשר ודגים דינו כמו ממלא בפרות שאינו מקבר עליהם המוציא וברכת-המזון אלא בדקבע, ומביאים ראיה לדבריהם מספר התנאי שכתב כן בהד"א. והנה באמת כד ענין היטב במקור הדברים ונראה דאף המקבר מודה לדברי הש"י דמלוי בשר תרי כמו מלוי פרות, וכן המקבר מורי בשהיה עשוי כעין סתם לחם שעשוי לשבע, ועל-כן לא תרי בכלל פת ביסנין שעשוי רק לקנות ולמתיקה בעלמא ונקמו שכתבו התוסקים דפת ביסנין הוא העשוי רק לקנות סעודה בעלמא, וכמו שמונה לשון הרי"ז שכתב שהן עשוין פת ולפתן כאחד ולקביעת סעודה הם עשוין, ורוצה לומר דחשיב הבשר והדגים ששמלא בתוכו כמו שאוכל לחם עם בשר ודגים, הואיל שלחם זה עשוי לקביעת סעודה ולא לקנות; אכן אם עשוים ריקנין קטנים ומערב בהן פתיתין של בשר ונכר שאין עשוין רק לקנות אחר הסעודה, דינו ממש כפת שמערב בפרות ובשאר מיני מתיקה, דאינו מקבר עליהם המוציא וברכת-המזון בדלא קבע. וקורב בעיני דבהכי מורי התנאי דפסק דתרי פת ביסנין, וכן מוכח מחמדי-משה לדינא כמו שכתבנו וכן מוכח בדרך-החיים, ועל-פי הדברים האלה כתבתי דברי שבמשנה ברורה:

שער הציין

(עמ) עין בנהר-שולם ובבגדי-נשע שדחו ראיותיו: (עט) מגן-אברהם: (פ) ואפלו בדלא קבע עליה: (פא) דהא זהו באור על סריא הנאמר במקרא, ושם דעת המקבר דפטור אפלו בדקבע עליה: (פג) עין באבן-העזר והנהגה מקבנה ומצוה נסים ובש"ת בית-אפרים סימן הנ"ל בא"ח בענין זה, וקבר כתבתי מסקנת הדברים בס"ק כד, ובמחזיקי-הבית הביא דברי התוספות: (פד) דק ויבש אין להחמיר אפלו נתערב בו מים: (פה) אין לברך עליו וכו'. הינו אפלו קבע סעודה עליה, דדבר זה תליא בפלגתא הנ"ל בסעיף יג, דלדעה ראשונה, כיון שנתבשל במשה יצא מתורת לחם לגמרי ובכל ענין מקבר עליו רק בורא מיני מזונות, וידעה שניה, כיון דגלוש בלילה עבה ונהה עליו שם עשה גמורה, תו לא נפקע ממנה על-ידי הבשול והטגון ומקבר עליו המוציא (פה) בכל ענין, ועל-כן אין בראי

תרגום: 1 כמו עלי ופלים. 2 מרקחת של מיני פרות או בשר הנאפית בין דפי עיסה. 3 עוגיות.

הלכות פציעת הפת סימן קסח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק פט]

דאף-על-גב שבתחלתה היתה נכה, מפל מקום פנין שאופין אותו בגמא ומתקבץ העסה יחדיו נעשה כמו פת⁶⁷.

67) ולגבי אכילת מצה בפסח, כתב לקמן (סי' תסא ס"ק ט) שיוצאים ידי חובה באכילת טרוקנין, אך אין רשאי לברך עליהם המוציא אלא אם כן קבע עליהם סעודתו. ואף שלקמן (סי' תרלט ס"ק כא) כתב שאין יוצאים ידי חובה אכילה בסוכה אלא בפת גמור ולא בפת כיסנין, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פנ"ד הע' קלא) שדין הטרוקנין שונה שאינם סוג אחר של לחם, אלא לחם גמור ורק שאין רגילים לקבוע עליו סעודה.

[משנ"ב ס"ק צא]

דלחם שאפאז בשפוד לחם גמור הוא⁶⁸.

68) שכיון שכבר היה לחם, שוב אין יורדת ממנו תורת פת. והוא הדין לגבי צנימים, כיון שנעשים מדבר שכבר היה עליו תורת לחם, ברכתם המוציא. וכן משמע ממה שכתב לעיל (ס"ק סב) לגבי צנימים שנתן בשיכר, שלא דן בזה אלא מתורת עיקר וטפל, ומשמע שמצד עצם עשיית הפת לצנימים אין בכך כדי לגרע מהם תורת לחם. וכן כתבו בפירושו הסידור היעב"ץ (דיני הסעודה) והכף החיים (ס"ק סו). וראה לעיל ס"ק לה.

[משנ"ב ס"ק צב]

ועין בטור, דאם עשאה ערוכה תנאה בעין גלסקא מקרף עליה 'המוציא'⁶⁹.

69) וכן לגבי לחם שאפאזו במיקרוגל, דעת הגרש"ז אויערבך והגר"ש אלישיב (שבות יצחק עניני מיקרוגל פ"ח אות ב) והגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"י עמ' כח) שאף שמיקרוגל אינו נחשב כתנור, משום שאין בו אש, מ"מ כיון שיש לו טעם אפוי כלחם נחשב כלחם, ומברכים עליו המוציא וברכת המזון, אף על פי שאין לו קרימת פנים [שהרי אף הנאפה בשמש אינו מגיע לידי קרימת פנים כפת הנאפית בתנור, ואף על פי כן מבואר במשנ"ב כאן שאם ערכה כעיסה נאה דינו כלחם].

[משנ"ב ס"ק צד]

מה שאין כן פשטיד"א שממלא בקשר דרך לאכלם לרעבון וכדי לשבע, והוי כמו שאר פת ובקשר בשאכלל קאחד⁷⁰.

70) ופיצה, שעיסתה נילושת ברוב מי פירות, דעת הגרש"ז אויערבך (ותן ברכה, קונטרס התשובות עמ' ט) שבמקומות שהדרך לקבוע עליה סעודה, דינה כפת גמורה, וברכתה המוציא וברכת המזון אף

כשאוכל פחות משיעור קביעות סעודה, ובמקומות שאין הדרך לקבוע עליה סעודה, דינה כפת הבאה בכיסנין, ועל כן ברכתה 'בורא מיני מזונות' וימעין שלש, כל עוד אינו אוכל כשיעור קביעות סעודה. ובמקום שיש האוכלים פיצה לסעודה ויש האוכלים אותה לקינוח, כתב שם שתלוי בדעת האוכל, אם עושה כן לשם סעודה או לשם קינוח. וראה שו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב תשובה ה). ואף דעת הגר"י שיינברג (חזקת הברכה בירור הלכה סי' ד אות ג) שמברכים על פיצה 'המוציא', מפני שרגילים לקבוע עליה. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שם) שאף אם הדרך לקבוע עליה, מ"מ ברכתה 'בורא מיני מזונות' כשנלושה במי פירות, ורק באופן שהאוכל עצמו קובע עליה, ברכתה 'המוציא', ואף אם אוכל פחות משיעור קביעות סעודה.

ולחמניות הנלושות ברוב מי פירות, שאינן נעשות לקינוח כלל אלא רק לשובע וכתחליף ללחם רגיל, דעת הגר"ש אלישיב (אוצרות הברכה עמ' צו, ובסוף ספר חזקת הברכה) שראוי להימנע מלברך עליהן 'בורא מיני מזונות', כדי שלא להיכנס לספק ברכות, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות ס"ק ב). וכעין זה כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ח סי' לב), שהאוכל לחמניות אלו בלא נטילת ידים וברכת 'המוציא', מכניס את עצמו לספיקות גדולים, ויש בזה כעין זלוול בנטילת ידים, ובפרט כשאוכל עממן מאכלים נוספים המצטרפים עימן לשיעור קביעות סעודה. והוסיף הגר"ש וואזנר (קונטרס 'לחמניות מזונות') שלפי המצב בזמנינו, שלחמניות אלו נאכלות כתחליף ללחם ממש ובקביעות גמורה, ודאי שברכתן 'המוציא' וחייבות בנטילת ידיים וברכת המזון, וכן צידד הגר"נ קרליץ (חזקת הברכה שם).

[משנ"ב שם]

דינו ממש כפת שמערב בפרות ובשאר מיני מתיקה דאינו מקרף עליהן ברכת-המזון בדלא קבע עליהן⁷¹.

71) וכן בורקסים קטנים שרגילים לאפות בזמנינו, שאף שממלאים אותם בתפוחי אדמה או בגבינה וכדו', שהם דברים הבאים לשביעה, מ"מ כיון שניכר הדבר שעשויים לקינוח ולא לשובע, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ברכות ס"ק ו) שדינם כפת הבאה בכיסנין, וברכתם 'בורא מיני מזונות'. אמנם, בורקסים גדולים הממולאים בדברים המשביעים, דעת הגר"נ קרליץ (שם), שלכאורה דינם כפשטידה, וברכתם 'המוציא'. [אכן, בברכי יוסף (ס"ק ז) מבואר שכשעיסת הפשטידה נלושה בשמן, כמצוי בבצק עלים שבבורקס, שהמרגינה שבו מרובה מן המים, אין היא נחשבת אלא כפת הבאה בכיסנין].

עא באר הגולה

הלכות דברים הנהגים בפעולה

קסט דין שמש הסעודה, ובו ג' סעיפים:

א קהלות ס"א
ב חלין ק"ו ג שם
ד רבנו יונה בסוף
פרק ח דרכות בשם
ש אומרים

א *כל דבר שמביאין לפני האדם (א) שיש לו ריח והאדם תאב לו, (ב) *צריך לתן ממנו (ג) *לשמש (ה) מיד. ומדת חסידות הוא לתן לו *מיד (ד) מכל מין (ז) ומין. (ה) יכול לתן לו כל זמן שהכוס (ו) בידו או (ז) ביד בעל-הבית (ו) ודוק לשמש, אבל לאחר שבעה מיד (ח) לתן (ג) בכי האי גו' (הר"י ס"פ אלו דברים). ג' אסור (ט) לתן לו פרוסת פת אלא-אם-כן יודע בו שנטל ידיו: ב (י) ולא לתן לאכל אלא *למי שיוצא בו שיכרף. ויש מקלן אם נותן לעני (יא) בתורת (ד) צדקה (הר"י ס"פ

באר היטב

להלכה פליגי אחריו לבית-הספר ונלעל מנעלינו, דהרי כאלו התנה כהן, ש"ל. וכתב המ"א: ונ"ל דבענין המאכל לא מהני תנאי בין שהשעם משום צורך; ודוקא בשמש שעומד ומשמש בפעולה כמ"ש רש"י, אבל אם הוא מסב בשלחן לית לו פה, ע"כ, ע"ש ויבסמין קע ס"ק ח פתב: אפלו אינו משמש בפעולה רק במשל האכל, אפלו אין מוזותיו צלין: (ג) בכה"ג. דאין בעה"ב מקפיד אם אורח א' נותן לחברו מאחר שזמן פלס, ולאחר שלא זמן אסור לתן, מ"א: (ד) צדקה. ואם יודע בודאי שלא יטל ידיו וישל יכרף אסור. והב"ח פתב דדוקא בנט"י אסור, דתכף בשעה שזמן ילדו כדי לאכל עובר

באר הלכה

* כל דבר וכו'. הינו אפלו הביאו לו פסה מינים שיש בו ריחא וקיוהא צריך לתן לו מכל דבר (כן משמע בגמרא, עין שם): * צריך לתן ממנו וכו'. ומסתברא דכשיש לו משרת שהשכירו לשנה, ואמר לו במחלה שאימת שמביא לי דבר שיש בו קיוהא וריחא אני מרשה לך שתטעם מתחלה, דסגי בזה: * לשמש. ואפלו אינו משמש בפעולה רק במשל המאכל, ואפלו אין מוזותיו צלין ומ"א לקמן בסמין קע ס"ק ח. ובש"ס משמע עוד ביותר, דאפלו באדם דעלמא שאינו משמשו, אם ארע שעומד שם בשעה שמביאין לו דבר ריחא וקיוהא, צריך לתן לו מעט לטעם כדי שלא יבדי לדיי סגנה. והש"ס במימרא דרב הונא שם וכן השלחן-ערוך דנקטו דינים בשמש, אפטר משום דאיתא דמלתא נקטי, שהשמש בודאי עומד שם בשעה שמביא, מה שאין כן באדם אחר אינו דרך שיושב בשעה שאוכלין. ואפשר דמשמע זה, המנהג בכל ישראל כשאדם נכנס לבית חברו בשעה שאוכלין, קורין לו לאכל: * מיד. עין במשנה ברוכה. ונוטה הדבר דכל דין זה הוא במקומות שאין המשרת אוכל מאותן מיני מזונות שנותן לבעל-הבית, לפיכך נפשו מתאנה לזה, מה שאין כן במקומות שהמנהג שגם המשרת אוכל מאותן האכילות שמביא לבעל-הבית, אף-על-פי שצדין לא אכל מזה אינו חב לאקדומה, ודמי למה שפסק המנהג אבהם במסב עמו על השלחן דלית לן בה; ואפשר דמשמע זה אין נוהגין העולם לזהר בזה: * למי שיוצא בו שיכרף. ומסתברא דבמחזק לכשר סגי:

משנה ברורה

לירא שמים לברך עליו, ולאכל כי אם תוף הסעודה, וקדלעיל בסעיף ג:

א (א) שיש לו ריח. או (ה) קיוהא, דהינו טעם חמוץ (גמרא): (ב) צריך לתן וכו'. דדבר שיש לו ריח, מדיק לאדם כשאוכלין בפניו והוא תאב לו ואין נותנין לו מיד, אבל דבר שאין לו ריח, יכול לאכל תחלה ואחר-כך לתן לשמש, דכלקמן בסמין קע סעיף ג: (ג) לשמש מיד. ובדבר מועט (ז) סגי, דבזה נמי מתישבא דעתו. וכתבו האחרונים, דאפלו אם התנה עם משרתו בשעת שכירתו לפטר עצמו מזה, (ג) לא מהני התנאי. ודוקא בשמש שעומד ומשמש ואינו אוכל עמהם ביחד, (ד) אבל אם גם הוא מסב על השלחן עמהם, לא צריך לאקדומי. איתא בגמרא, דמי שהריח ריח מאכל והוא מתאנה לו, אם אינו יכול להשיגו, כל רק שיבוא לתוף פיו מחמת תאות האכל לא יכלע, דייכל לבוא לידי סגנה על-ידי זה⁽¹⁾, אלא ישליף הרק מפיו: (ד) מכל מין ומין. הינו (ה) אפלו בדבר דלית בה ריחא וקיוהא, דעל-כך-פנים גם כזה מצטרע הוא כשרואה שארי אנשים אוכלין והוא אינו אוכל: (ה) ולא לתן לו. קאי (ו) אאחד מן המסבין: (ו) בידו. ביד

(ו) השמש, דשמו מתוף שהוא טרוד בלקיחת הפרוסה ישפך הכוס שמביא לשלחן. ויש מפרשים, דאף כשהכוס ביד אורח לא לתן באותה שעה לשמש, דשמו האורח בבעל-הבית שמביט עליו בעין רעה (משום דשמו יחסר לאורחים) ומרתת וישפך הכוס מידו⁽²⁾: (ז) ביד בעל-הבית. כנזכר לעיל, דשמו יקפיד בבעל-הבית, ומתוף כעסו ישפך הכוס מידו ויהיה קלקלה בפעולה. יש אומרים, (ח) דאף בעל-הבית בעצמו לא לתן לשמש כשהכוס ביד השמש, גם-כן מטעם הנ"ל, דמתוף שהוא טרוד בלקיחת הפרוסה ישפך הכוס מידו ויהיה קלקלה וגנאי להמסבין בפעולה: (ח) לתן בכי האי גו'א. פרוש, דשאר בני הסעודה יכולין לתת זה לזה כשהכוס ביד בעל-הבית, (ט) שמאחר שהוא זמן אותם אינו מקפיד במה שהם נותנים זה לזה ולא חוששין לקלקלה (תרי"י); ומוכח מזה (י) דלאחר שלא זמן אסור לתן (אחרונים): (ט) לתן לו וכו'. פרוש, (יא) להשמש, דחוששין שמו מתוף טרדותו ישפך מלטל ידיו, אבל באחר לא חוששין לזה, אלא-אם-כן רואה שרוצה לאכל בלי נטילה⁽³⁾. (יז) ויש מחמירין בזה, אף כשהוא נותן בתורת צדקה בודאי יש להקל, דכלקמה בסעיף ב בהג"ה: ב (י) לא לתן לאכל וכו'. נלמד מסעיף הקודם, אף לפי סברא קמיתא דדוקא להשמש משום טרדא, אם-כן אין מקור לדין זה⁽⁴⁾, אם לא שיוצא בו שלא יכרף שבוה פלי עלמא מודו דאין נותנין לו: (יא) בתורת צדקה. דלא מפקעין מצות צדקה בשביל חשש שמו לא יכרף. ואף-על-גב דגבי שמש בפעיף הקודם חוששין, הוה הנהיגה

שער הציין

(א) רש"י שם, שפונת הגמרא או קיוהא, וכן פתב בלבוש: (ב) מגדאבהם ואלה רבה ומגדאבהם, ולא כפריימגדום: (ג) ולפי זה גם כןמינו, אפלו אם ניקא דהרי כהנה בין שכל מוזותיה עליו כשאר בני-ביתו, גם-כן לא מהני [אם לא שהמנהג הוא שישב עמו על השלחן, וידלקמה], וצריך לזהר בזה: (ד) אחרונים, וכן משמע מסתימת לשון הנמכ"ם פרק ז מהלכות ברכות, וכן מבאר בקצור פסקי הרא"ש בפרק אף על פי: (ו) רש"י: (ז) מגדאבהם וכו': (ח) עין בלבושיישר ופריימגדום: (ט) כשהכוס ביד האורח אפשר דלא שוה באורח טעמא דטרוד בפרוסה כמו בשמש, ועין בפריימגדום ובמאמר-מרחבי בזה: (י) הינו אפלו כשאין הכוס בידו אין לתן לו פרוסה, דאין אורח מכניס אורח: [פמ"ג]: (יא) מגדאבהם משמעו רש"י באלפסי פרק אלו-דברים, וכן סתם התייחדם להקל בזה, והמקב"ם לא העתיק כלל דינא דרב לענין שמש, רק העתיק לשון הבריתא דמשמע משה דוקא כשיודע שלא נטל ידיו, עין שם בפסק ו מהלכות ברכות דין יט: (יז) פלמדי רבנו יונה:

